

Патријарх Порфирије: Немањићко наслеђе нас је конституисало као народ културе

Његова Светост Патријарх српски г. Порфирије одржао је 25. октобра 2022. године поздравно слово на представљању фототипског издања Минхенског (Српског) псалтира у сали „Иво Андрић“ на Међународном београдском сајму књига:

-Драги Владико, часни оци свештеници, поштована господо љубитељи уметности и књижевности, браћо и сестре, даме и господо, морам да кажем да сам срећан што после две године паузе због пандемије поново имамо прилику да посетимо најмасовнију културну манифестацију у нашем народу, надалеко познату, која се зове Међународни сајам књига. Пре свега, желим да искрено свим учесницима Сајма књига, издавачима, књижевним организаторима, а наравно највише посетиоцима, младим и старим читаоцима, честитам ове празничне дане писане речи.

Сваке године крајем месеца октобра београдски Сајам књига отвара своја

врата како би примио мноштво љубитеља писане речи. Увек се са радошћу сећам Сајма књига и носим успомене још из студентских дана када смо многи од нас као студенти посећивали Сајам књига и напајали се на духовном врелу наших књижевних, али и теолошких великана.

Повод нашег вечерашњег сабрања јесте велелепно фототипско издање Српског, како га Немци зову, или Минхенског, како га ми Срби зовемо, псалтира који без икакве сумње спада у најважније српске уметничке споменике са краја 14. века. Као и многе вредне књиге и овај Псалтир је имао веома бурну историју. Крајем 17. века сплетом разних околности овај непроценљиве вредности уметнички споменик добио је свој нови дом у Немачкој где се и дан данас чува у Минхенској државној библиотеци. Нажалост, једино фототипско издање које смо ми имали у Србији изгорело је у Народној библиотеци за време бомбардовања Београда у Другом светском рату. Данас, хвала Богу, трудом владике Григорија и групе врсних стручњака, које је он окупио, ова вредна и важна књига поново је угледала светлост дана у свом фототипском издању.

Пре него што кажем неколико речи о овом фототипском издању Псалтира и о његовом брилијантном аутору дозволите ми да укратко подсетим и себе и вас на важност псалтира као књиге Светог писма у богослужбеном животу наше Цркве и уопште. Господ Исус Христос у својој јавној проповеди цитира псалтир више него било коју другу старозаветну књигу. Штавише, половина старозаветних цитата у Новом завету потичу из Псалтира. Сами апостоли почетак Христове проповеди прате псаламским цитатом: Ревност за дом твој изведе ме из Псалма 68, док су чак последње речи Христове са крста управо речи из 30. псалма: Оче у руке твој предајем дух свој. Захваљујући овакој употреби и рецепцији Псалтира од стране самог Господа Исуса Христа и Његових апостола ова књига је постала једна од најважнијих богослужбених књига Православне Цркве, а псалми цара Давида су од самих почетака проткани кроз сва богослужења у Православној Цркви. Важност ове књиге угледа се у чињеници да се она у обичајеном делу године прочита једанпут недељно, а у току Великог или Васкршњег поста прочита чак два пута недељно.

На исти начин су и велики Оци учитељи Цркве третирали Књигу псалама и неизоставно је готово сви тумачили. Међу плејадом хришћанских корифеја и тумача највише се истичу Свети Јован Златоусти и Свети Атанасије Велики. Свети Атанасије Велики у својој посланици Маркелину, монаху који је прездравио од тешке болести тако што је читао више од свих других

духовних списа управо псалме, каже следеће за Псалтир: Сваки, дете моје, свештени спис Старог и Новог завета богонадахнут је и користан за учење као што је већ речено, али Књига псалама има нешто посебно што се да уверљиво запазити, јер свака књига служи да објављује своју поруку, а ова као неки рајски врт у себи то садржи и још о томе мелодично пева и своје поруке опет нам са певањем казује.

На исти начин и Свети Сава, први и највећи српски теолог, у свом Типику карејске испоснице, увиђајући значај и поштовање које Црква показује према појању псалама, заповедио је да Псалтир никада не престаје да се чита у његовој испосници, док је Свети Јован Златоуст још врло смело говорио како је боље и да сунце зраке своје сакрије него да се изгубе речи Давидове.

Имајући све ово у виду не чуди нас чињеница да су наши преци у Средњем веку поред Јеванђеља као најсветије књиге најчешће илустровали и преписивали управо Књигу псалама, тј. Псалтир. У веома богатој историји српске рукописне књижевности Средњег века, у коме се посебно издвајају Миросављево Јеванђеље, најлепши и најстарији сачувани српски илустровани ћирилични рукопис са краја 12. века, његов врсник такође са краја 12. века, Вуканово Јеванђеље, као и Крмчија и Новоканон Светог Саве, исписане су најлепше странице наше духовности и књижевности. Управо ти уметнички споменици су најбоља слика онога што је представљало и што јесте немањићко наслеђе, онога што нас је конституисало као народ културе и као читалачки народ, а конституисала нас је, на првом месту, православна вера. Духовно озрачје Источног Римског Царства, које називамо Византијом, и као најдрагоценији плод тог озрачја, плод кирилometодијевског деловања, јесу српскословенски језик и ћирилица. О тој атмосфери и духовности, у којој упоредо са Студеницом, Жичом и другим нашим велелепним светињама настају поменуте рукописне књиге од немерљивог значаја и изванредне лепоте, говориће вечерас окупљени стручњаци и издавачи.

Ја ћу само рећи свој у најкраћем сопствени суд, сопствено мишљење да у Светом Сави и у Светом Симеону, првом познатом српском писцу и његовом оцу, првом књижевном лику, истовремено утемељитељима наше Цркве и наше државе, о њиховим делима никада није довољно говорити, а исто тако и о Дечанском краљу, о Милутину и Драгутину и о другим светим Немањићима. Међутим, рећи ћу неколико речи о аутору или о наручиоцу овог изузетног дела, духовном изданку лозе Немањића, Светом деспоту Стефану Лазаревићу, за време чије владавине се дешава препород у српској духовности, али што је једнако важно и у српској књижевности, у коме је он

активно учествовао не само као покровитељ, као мецена, већ као врстан писац, песник и преводилац. Његова владарска епоха представља последњу блиставу епоху у историји и култури средњовековне Србије. Његова књижевна дела, међу којима је свакако најпознатије Слово љубве, чине га једним од највећих српских књижевника у Средњем веку. Из такве духовне библиотеке у наше руке и у наша срца благодарећи, како што већ рекосмо, епископу Григорију и групи стручњака које је он окупио, стиже нам Минхенски (Српски) псалтир, који заиста припада уском кругу најрепрезентативнијих примерака српске рукописне баштине и најважнијих српских уметничких споменика са краја 14. столећа. 148 богато израђених минијатура насталих свакако под византијским утицајем преносе стилске одлике моравске школе живописа, а лепота српскословенског језика равна је илуминацијама. Вечерашње представљања на Београдском сајму књига представља симболичан повратак Српског псалтира у српску земљу, земљу свог порекла.

Најискреније честитам издавачима и онима који су учествовали у овом подухвату. Честитам и нека је благословено.

О фототипском издању једног од најзначајних српских средњовековних рукописа, пројекту Епархије диселдорфске и немачке, у сарадњи са Библиотеком Српске Патријаршије, говорили: су Његово Преосвештенство Епископ диселдорфски и немачки г. Григорије, проф. др Зоран Ракић, мр Данијела Јелић и др Зоран Недељковић, управник Библиотеке Српске Патријаршије.

О заносном и раскошном сликарском украсу Псалтира, као и о другим уметничким елементима у књизи, говорио је проф. др Зоран Ракић. Мр Данијела Јелић је подсетила на историјат Псалтира, за који је казала да сажима судбину многих других рукописних књига које су попут њега одлазиле из домовине и завршавале на разним местима:

-У том смилу је историјат Српског псалтира достојан је једне екранизације. Прелазео је из руке у руку, из манастира у манастир. У два наврата је био готово на корак од тога да буде уништен; први пут када га је пронашао патријарх Пајсије, а други пут током Другог светског рата током бомбардовања Минхена. Псалтир се тада налазио у згради која је била погођена савезничким бомбама. Бомба је пала у суседну просторију, а не у ону у којој се налазио Псалтир. Изгледа да је била Божја промисао да се он

очува и да стигне до нашег времена.

Др Зоран Недељковић је представио стручни тим који је радио на изради фотоптиског издања: -Посебну заслугу за то што ово издање Псалтира баш овако изгледа имају Вељко Топаловић и Александар Поповић, који су стручним радом и префињеним осећајем за меру учинили да добијемо управо овакав резултат. Штампарија, која је извела овај веома захтевни подвиг, је „Икс-тема“ из Београда и захваљујемо директору Горану Гагићу. Изузетан је рад књиговесца Александра Ђеклића. Такође, вредан и важан је рад Звонимира Ратковића. Са ђаконом Павлом Аничичем из Епархије диселдорфске и немачке смо лепо сарађивали, лако се договарали и заиста захваљујући и њему и свима осталима успели само да дођемо до одличног резултата. Оно што је дало кључни допринос у реализацији пројекта свакако јесте одлука Његовог Преосвештенства Епископа Григорија да обнови идеју о изради факсимила Српског псалтира и да покрене рад на његовој изради.

На крају промоције обратио се и Епископ диселдорфски и немачки г. Григорије: -Ипак се догодило то чудо умножавања љубави. Лепота је спасила ову књигу, а та лепота ће спасити овај свијет. Ја бих се усудио рећи да ће такве ствари спасити и наш народ. Са оваквим стварима треба да излазимо пред свијет, са најљепшим, са плодовима наше дуговјековне тешке историје, али и славне културе. Сад имајући пред очима ту лепоту умножавамо је и делимо и гледаћемо да је покажемо и другим људима. Први примерак фототипског издања Минхенског (Српског) псалтира биће свечано уручен Његовој Светости Патријарху српском г. Порфирију. Тако враћамо Псалтир његовој колијевци, његовој Мајци Цркви - у руке нашег Патријарха.

Фототипско издање Минхенског (Српског) псалтира током одржавања Београдског сајма књига биће изложено на штанду Српске Православне Цркве.

